

Önmagunkkal szembenézve

„Mit tart Ön a keresztények legégetőbb problémáinak és feladatainak ma Magyarországon?” – hangzott a Vigilia kérdőívének egyik kérdése. Veszélyes kérdés! Sokértelmű. Próbára tesz: foglalkozunk-e súlyos kérdéseinkkel? És ha igen, milyen szívvel: panaszkodva vagy tennivalókra készülődve? És milyen szinten fájlaljuk a nehézségeket? Meddig látunk, ha a feladatokról van szó? Nehéz kérdés – és árulkodóak a válaszok. *Munkaleltárként*, panaszkönyvi listaként sem érdektelenek. *Szellemi horizontunk* mérföldköveinek is megteszik.

Tudjuk, a kérdőívet kitöltő, visszaküldő mintegy 1200 olvasó, az ország minden tájáról megszólaló sok gondolkodó keresztény *nem* a magyar katolicizmus átlaga. Több is annál: műveltségben, diplomában, mindenekelőtt pedig az elkötelezett lelkesedésben, ám kevesebb is: mert nem tudjuk pontosan, mennyire tér el a többiektől, a több százezernyi katolikus szellemi dolgozótól vagy éppen a 6–7 milliónyi magyar katolikustól. Amikor tehát a válaszokat összegezzük, ez valójában *egy kérdéssel* is felér: ráismerünk-e benne önmagunkra – és a hazai katolikus gondolkodásra?

Tíz kérdőívből kilenc megkísérli a választ. Közülük minden ötödikben csak panasz, szemrehányás, kritika van. Ez mintha *tehetetlenségről* tanúskodna. Nagyjából ugyanennyien kiegyensúlyozottabban válaszolnak. Megjelölik a problémákat s rögtön mellé teszik a feladatokat is. Ők *realisták és bizakodóak*, még ha munkaprogramjuk itt-ott rövidebb lélegzetű is, mint problématudatuk. Náluk többen vannak, akik felszólító módban fogalmaznak. Ők *a jövő ígéletében* élnek. Válaszaikban a probléma, a gond megbúvik a feladatok mögött. Végül vannak a „*semlegesek*”. Válaszuk többnyire szűkszavú. Egy-egy címke. Talán probléma, talán feladat – nem derül ki, hogy a választ adónak mi köze hozzájuk. Mintha hiányozna az erő vagy a bátorság a gondok teljes felvállalásához. Mintha a probléma-, sőt feladatlátás nem társulna azzal az eltökéltséggel, hogy „hát akkor tegyük!” Minden negyedik válasz ilyen.

A kérdés nem ösztönzött különösen hosszú, mindenre kiterjedő, sokoldalú válaszra. A „leg”-fontosabb probléma vagy feladat megjelölésére való felszólítást sokan értették úgy, hogy abból csak egy lehet. Mások körültekintőbbek voltak – vagy egyszerűen képtelenségnek tartották egyetlen dolog kiemelését. Az összegzés végül nem személyeket, hanem *nézeteket*, nem egyéneket, hanem *szemléleti szerkezeteket* vizsgál. Hová kerülnek a fő hangsúlyok? Hogyan tagolódik a problémákról és feladatokról vallott felfogásuk?

„Nincs keresztény és nem keresztény kérdés! Emberi problémák vannak” – írja egy 43 éves vidéki agronómusnő. „A keresztények legégetőbb feladatait a magyar társadalom legégetőbb problémái határozzák meg” – teszi hozzá egy 48 éves budapesti vilamosmérnök. Rajtuk kívül is többen elutasítják a „keresztény szempontú” pozíciókijelölést. A válaszok többsége ezzel ellentétes irányba „húz”. Általában a legfontosabb kérdés *önmagunk kereszténységének megélése, önazonosságunk megfogalmazása és megvallása*. Ez probléma és feladat egyaránt. Gyakori megközelítés a kereszténység *társadalmi jelenlétéből*, az intézményi környezethez és a nem hívőkhöz való viszonyból való kiindulás. S nem kevesen a kereszténység megjelenési formáinak és szerkezetének gondjait állítják a középpontba. *Általános emberi* s főként társadalmi problémákat és feladatokat kevesebben említenek.

A válaszok aránya alapján felvázolható, hogy mekkora az *öt fő megközelítési mód* relatív jelentősége. Eszerint „a keresztények legégetőbb problémái és feladatai ma Magyarországon”:

1. a keresztény meggyőződés, identitás és hitvallás terén keresendők	63,5%
2. a vallás társadalmi helyzetéből, hátrányaiból, visszahúzódásából adódnak	52,1%
3. azonosak az általános emberi problémákkal és feladatokkal (mindenekelőtt a közösség, a nevelés és az erkölcs terén)	49,6%
4. a keresztény közösség és az egyházi szervezet hiányosságaiból erednek	38,9%
5. a társadalmi problémákból (a szegénységtől az abortuszon át az öngyilkosságig) következnek	17,7%

Ez a gondolkodás az esetek túlnyomó többségében az *egyén, a személyes erkölcs, a személyes tennivalók szintjén* marad. Ezt példázza még a társadalmi problémák említése is. E problémák a kérdőívet kitöltő olvasókat három dologra figyelmeztetik: arra, hogy a keresztény élet példájával kell minden deviancia ellen hatni, a kallódókat fel kell karolni s a rászorulókat gondozni – azaz karitászra. *Szervezett és szervezeti megoldásokra nem!* Sem az áttekinthető közösségek szintjén: az egyházközségben, a kisközségekben; sem átfogóbban nézve, tágabb közös akciókban, egyházi stratégiában, társadalmi részvételben gondolkodva. Pedig erre is, arra is lenne mód. Lelki-beteg gondozót, veszélyeztetett helyzetűek segélyét, nagycsaládok támogatását, öregek foglalkoztatóját igen sok helyütt lehetne s kellene teremteni (mint ahogy a telefonos lelki elsősegélyt, az alkoholistamentő munkát, a kallódó fiatalok gondozását már élő gyakorlatból lehetne átvenni). A *társadalmi felelősség* nyilvánosabb vállalása sem képtelenség. Akár az egyházi szeretetszolgálat útján, akár a család- és gyermekvédelem oly sok területén (sőt, például a személyi jövedelemadó sokgyermekeseket sújtó módja ellen szót emelve).

A válaszok zömét az *alulnézet perspektívája* jellemzi. Ez még ott is igaz, ahol – kivételként, de az előbbiekkal teljes összhangban – társadalomról, politikáról, közéletéről is szó esik. Az intézmények, a közrend ugyanis főleg azok számára téma, akik vallásszabadságért emelnek szót, akik úgy vélik, ők a köznek nem egészen egyenrangú tagjai. Megjegyzéseikben általában ott a rezignáció, az „elszenvedem-de-nem-teszek-ellene” érzés.

A *válaszokból* kirajzolódó szerkezet másféleképpen, egyfajta *logikai sorrendbe* sorolva is tagolható. I. Melyek azok az emberi-társadalmi gondok, amelyek körülvesznek minket (s amelyek keresztény megoldásra várnak)? II. Mennyire meggyőződöttek és meggyőzőek a keresztények, akiknek kovásznak, lángnak kellene lenniük? III. Milyen a keresztények viszonya ahhoz a világhoz, amelyben élnek s amelyben kereszténységüket képviselniük kell(ene)? IV. A keresztények közössége, intézménye, egyháza segít-e a világ problémáinak megoldásában, a világ megszentelésében vagy inkább további akadályt jelent?

I. Világunk gondjai, feladatai

Egyetlen válaszban sem esett szó gazdasági nehézségekről, háborúról-békéről, társadalmi demokráciánk kibontakozásának buktatóiról, a környezetvédelemlről vagy más, az értelmiségi közvéleményt évtizede foglalkoztató, politikai természetű dolgokról. Mintha a válaszolók „keresztényi szerepükben” csak az erkölcsöt, világnézetet, egyházat érintő kérdésekben érezték volna illetékesnek magukat. Számukra a „világi gondok” és az azokból adódó feladatok négy területet ölelnek át:

1. az életvitel, a „környezet” elanyagiasodását, a szeretetlenséget, a közösségek hiányát	22,9%
2. a család, a nevelés, az ifjúság problémáit	24,6%
3. a szegények, öregek, segítségre szorulóknak kérdését	12,9%

4. a szexizmus, a bűnözések, az öngyilkosságok, a magzatelhajtás és egyéb beteges társadalmi jelenségek körét

4,7%

1. A gyakorlati materializmus mindenekelőtt a 30 évnél fiatalabbak szemében fő társadalmi gond. (Sajátos módon viszont a papok válaszaiban ez a téma csak elvétve fordul elő.) A közösségihiányt a papok, a közép- és felsőfokú végzettségűek s a tanulóerveiken túljutott fiatal felnőttek tartják leginkább központi problémának. Talán az ő világuk még szegényebb közösségekben, mint az idősebbeké vagy mint a nem szellemi dolgozóké? Ám ők talán éppen ezért tudatosabban is töreksenek a közösségi kereszténységre. – Mit tart legégetőbb problémának? „A felebaráti szeretet hiányát; a közönyt embertársaink iránt; az anyagi javak túlzott hajszolását; az igények értelmetlen növekedését” – írja egy budapesti nyugdíjas jogtanácsos. A szeretethiányt a human értelmiségiek (tanárok, könyvtárosok, a közigazgatásban dolgozók) és az egyéb szellemiek érzik leginkább alapvető bajnak. Vajon ők élnek a leginkább elidegenedett körülmények között? Vagy csak a felismerés érett meg bennük előbb, mint másokban? – Az életvitel lélekölő jellege másképpen is megfogalmazódott. A fő probléma „a hajszolt életvitel” (egy idős budapesti tanárnő szerint), „az állandó rohanás, a csend kiiktatása” (figyelmeztet egy 55 éves budapesti irodavezető).

2. A *családot* a legnagyobb arányban papok tartják problémagócnak (s talán feladatnak) – ám a probléma mibenlétét nem részletezik. A világiak közül mind az életkor, mind az iskolai végzettség emelkedésével nő a család említésének aránya, mégpedig túlnyomórészt feladatként. Feladat „a keresztény család értékeinek megőrzése, gyarapítása és továbbadása” (54 éves budapesti építészmérnök), „példamutatás a család fenntartásában” (26 éves vidéki városi tanár), „társadalmi törődés fiatal házassokkal, gyermekes szülőkkel, hogy tudjanak vallásos, becsületes utódokat nevelni” (84 éves ny. gyógypedagógusnő Budapestről), „a fiatal családok nevelése” (51 éves vidéki városi tisztviselő).

Az *ifjúság* kapcsán a legtöbben a vallásos nevelést reklamálják. (Ezzel később foglalkozunk.) Vannak azonban, akik elemibb szinten tűzik ki a célt, ami röviden „az ifjúság megmentése” (69 éves vidéki tanárnő), „a fiatalokkal való foglalkozás” (43 éves falusi adminisztrátornő), „az ifjúság tiszta erkölcsének megszilárdítása” (62 éves budapesti MÁV-tiszt) vagy „az ifjúság céltalanságán való segítés” (52 éves vidéki városi gyermekorvos). Az ifjúság kérdése a válaszokból olyan súlyos gondnak tűnik, amit a legtöbben tehetetlenül szemlélnek. A feladatmeghatározások zöme túl elvont, általános, megmarad annál, hogy mi kellene, és nem jut el odáig, hogy mit tehetünk, tegyünk.

3. A *szegénység, öregség, kitalizottság* mint probléma, megoldásuk vagy enyhítésük mint sürgető keresztény kötelesség főleg a közép- és felsőfokú végzettségűeket és a fiatalabbakat foglalkoztatja. (16–30 év között a válaszok 17,1, 31–60 év között 13,0, 60 év fölött 8,3 százaléka sorol ilyen kérdéseket a keresztények legégetőbb problémái és feladatai közé.) A fiatalabbak érzékenyebbek a „helyzeti hátrányok” vagy egyszerűbben, a szükséglet szenvedők ügyében. A keresztények központi feladata: „az elhagyott emberek felkarolása” (28 éves vidéki városi védőnő), „a szeretetszolgálat, különösen a segélyre szorultak – cigányok, kábítószeresek, elhagyott öregek, betegek – felé” (47 éves budapesti geokémikus), „az elesettekre figyelni, ha már ezt a társadalom nem teszi meg” (25 éves falusi tanár).

4. Végül a *társadalmi krízisek* gondja inkább az idősebbeket foglalkoztatja, anélkül azonban, hogy a problémával küzdve konkrét tennivalót említenének. Mintha a válaszolók a szex-áradattal, az abortusz társadalmi elfogadottságával, az öngyilkosságok szaporodásával szemben *tanácstalanok* lennének. Így csak a figyelmeztetés marad (s ez sem kevés!): társadalmunkban olyan betegségek pusztítanak, amelyeket nem vehetünk szó nélkül tudomásul.

II. A keresztény meggyőződés és hitvallás

Ezen a minden csoportban leggyakrabban emlegetett feladatkörön belül van néhány jellegzetes aránykülönbség. A keresztény öntudat és identitás helyreállítását főleg papok (s 31–60 éves világiak) tartják sürgető feladatnak. A világi értelmiségiek (főleg a 30 évesek és fiatalabbak) sokkal inkább a hit megvallását s a tanúságtételt sürgetik. A kereszténység átadása, a vallási nevelés, a hitoktatás az életkor emelkedésével egyre gyakrabban előkerülő probléma és feladat. Megfordítva: a társadalmi érdektelenség, az általános közömbösség, közöny a fiatalabbak számára különösen kínzó élmény. Mintha a fiatalok és az idősek két világban élnének – vagy valóban más a két korosztály világa?

A kiindulópont közös. „Nem részt venni a kollektív erkölcstelenségben: lógás, társadalmi tulajdon stb.” (28 éves falun élő biológus) és „keresztény módon élni, helytállni a mindennapokban, vonzóvá tenni az életünket, megéreztetni másokkal, hogy reménységben élünk és van értelme életünknek” (33 éves falusi festékkerő). „Probléma és feladat együtt: ateista vagy annak látszó környezetben krisztusi módon élni, úgy, hogy környezetünk a hiteles keresztény magatartást lássa tőlünk; vagyis modern és képzett emberként kell élnünk és dolgoznunk munkahelyünkön, munka- és embertársként! Feladatunk élő hittal tanúságot tenni Istenről. Úgy élni, hogy Krisztus szeretetét megérezzék rajtunk keresztül az emberek. Probléma: elviselni és szeretetben feloldani a közönyt és az időnként tapasztalható cinizmust.” (42 éves vidéki közgazdász)

1. A *keresztény identitás* sokak számára csak távoli ígéret, nem megélt valóság. Ha hiányzik, érthető, hogy ez a legégetőbb probléma. Vannak, akik nem is jutottak túl e hiány kínlódo megállapításán. Mások a keresést természetesnek, de legelső feladatnak tartják. A feladat: „szellemileg és világnézetileg és egzisztenciálisan eligazodni, megtalálni helyünket” (41 éves vidéki tanár), „a helyes értékrend megvalósítása, a hazugságok csökkentése, a becsületesség, nem vizet prédikálni és bort inni!” (47 éves budapesti mérnök)

2. A *hit megvallása, a tanúságtétel* megköveteli a biztos és öntudatos kereszténységet. Ilyenkor az a kérdés, „hogyan lehetnének a véka alá rejtett életből a világ világossága?” (45 éves budapesti orvos). Többen többféle útmutatást adnak erre a hogyanra. A feladat „értékeink felmutatása, de úgy, hogy az ne hasson öncélú dicsekvésnek, fecségésnek – példamutató egyszerűség legyen!” (40 éves vidéki újságíró). Első lépés: „a belénk nevelt félelmeiktől való felszabadítás, hogy merjünk keresztények lenni” (nyugdíj előtt álló budapesti vállalatvezető). A keresztények fő feladata: „saját erejük, »sugárzásuk« megszerzése, cselekvéseik összhangja elveikkel, példaadás és harcos aktivitás az emberért, küzdelem a lelket elnyomó tendenciák ellen” (budapesti egyetemi hallgató).

3. A keresztény meggyőződés megszerzéséről és megvallásáról szólva újra meg újra elhangzik a *gyermek, a fiatalok, a következő generáció iránti felelősség*. Elsőrendű gond és feladat a *hit átadása*, „a vallási nevelés a materialista szellemű világban – gyermek- és felnőttkorban egyaránt” (49 éves vidéki agrármérnök), „a fiatalság evangelizálása” (budapesti nyugdíjas tanárnő). Ezen belül két konkrét hiányosság és tennivaló is megfogalmazódik. Az egyik a *hittan*. „Az ifjúság nagy tömegei alapvető hittan nélkül maradnak” (29 éves budapesti betegapó). Tehát „mindenáron meg kellene oldani a gyermekek hitoktatását heti több órában!” (50 éves vidéki könyvtárosnő). A másik téma: az *egyházi tanintézmények* az óvodától a felsőoktatásig – pontosabban ezek hiánya vagy szűkössége. „Elsőrendű célkitűzés kellene hogy legyen a katolikus középiskolák bővítése” (írja egy nyugdíjas budapesti vegyész mérnök és sokan mások).

A keresztény nevelés hiányát a válaszolók zöme megemlíti. Konkrét megoldási javaslat vagy akár személyes megajánlás szinte nincs. Senki sem írja, hogy lehetne egyházközségi vagy keresztény szellemű magánóvodát csinálni. Senki nem ír arról, hogyan lehet a fiataloknak vallásos légkört, közösséget, élményt teremteni. Senki nem foglalkozik azzal, ki oktassa hittanra a gyerekeket, fiatalokat, milyen anyagból, milyen keretek között. Persze, a kérdőív nem is kért ilyenfajta ötleteket. A steril panasz csüggesztő. Az elvi feladatmeghatározás pedig mit sem ér, ha nem indít a gyakorlati megoldások keresésére, a személyes cselekvésre. – Vagy talán a megvalósulás éppen most kezdődik?

III. A kereszténység a társadalomban

Ha a válaszolók számából, érzelmi töltéséből s esetenkénti kiegyensúlyozatlanságából következtethetünk, a *legfeldolgozatlanabb*, legtöbb elvi problémát is felvető nagy téma a vallásos élet és a „világ”, a *keresztények és a nem keresztény társadalom*, az egyház és az állam viszonya. Főleg a fiatalabbak és a világi értelmiségiek említenek ilyesmit mind a gondok, mind a feladatok között. „Feleslegesnek tűnő gátlásaink vannak a társadalommal szemben. Ezeket kéne feloldani és a számunknak megfelelő arányokat elfoglalni közéletben, művészetben, tudományban. Ez ma áldozatos lelkületet kíván” (43 éves budapesti gépészmérnök). „Meg kell találnunk a keresztény válaszokat a sokasodó társadalmi gondokra!” (37 éves vidéki teológiai tanár).

A kérdőívre írt válaszokban három fő probléma körvonalazódik.

1. új tapasztalat a vallásnélküliség társadalmi megjelenése. Szembe kell nézni azzal a lehetőséggel, hogy a kereszténység kisebbségbe kerül 3,9%
2. a világban való jelenlét vagy a tőle való elzárkózás, az elköteleződés vagy a gettó közötti választást sokan a mai magyar kereszténység első számú kérdésének tekintik 11,9%
3. végül vannak, akik a környezeti adottságokból indulnak ki, a vallás-szabadság tágabb értelmezését és következetesebb gyakorlatát sürgetik 9,6%

1. A *kereszténység kisebbségbe, peremre, diaszpórába szorulása* vagy legalábbis a *nem keresztény környezetben élés* problémája (a beküldött válaszokban!) a világiakat foglalkoztatja, a papokat jóformán egyáltalán nem; a fiatalabbakat valamivel inkább, mint az idősebbeket. „A kereszténység botránkyó az emberek szemében. Ezt meg kell szoknia mindenkinek: hívőknek és nem hívőknek egyaránt” (41 éves vidéki hivatalnok). Nagy baj „a vallásos keresztények visszahúzódása, elhallgatása, inkább elbújása a vallásgyakorlat lehetősége elől. A korszellem olyan, hogy ma a vidéki (kisvárosi, községi) emberek nagy része szégyenli, hogy szülei, vagy ő is vallásos, mert a vallás ma »nem divat«, mint 45 előtt” (45 éves vidéki jogász). A keresztények legégetőbb feladata, hogy „megtanuljanak egy lényegében Isten nélküli társadalomban örök értékek szerint élni, mint becsületes, hazájukat szerető állampolgárok dolgozni – de soha nem engedni, hogy az anyagi, materialista szemlélet megalkuvásra, értékeink feladására kényszerítsen” (30 éves budapesti hitoktató). Más megfogalmazásban a feladat „a keresztény eszmények és életvitel továbbadása, a keresztény értékrend elemeinek átadása egy szekularizált, sokszor ellenséges, jó, ha közömbös világban, amelyben diszkriminatív intézkedések is léteznek” (35 éves vidéki városi néprajzkutató). Az a kérdés, „hogyan lehet az evangélium szellemében élni olyan környezetben, amely számára ez a szellem idegen? Miként lehet gazdag lelki életet élni, amikor a napi hajsza alig enged időt gondolkodásra, elmélyülésre? Az imádságon kívül hogyan lehet segíteni azokon a szeretteinken, barátainkon, akik nem képesek hinni Isten-

ben s ezért kétségbeesett helyzeteikben a mi megoldásaink nem jelentenek számukra semmit” (43 éves budapesti karvezetőnő).

2. Az *elszigeteltség, a gettó, a világgal nem (elég) törődés* szintén a világiakat s mindenekelőtt a fiatalokat foglalkoztatja. (A magyar keresztények legégetőbb problémájának tartja a 60 évnél idősebbek 7,4, a 31–60 évesek 14,2, a 30 évesek és fiatalabbak 16,4 százaléka.) A problémák és a feladatok között egyaránt sokan emlegetik a „belterjességet”, a „szektává válást”, a nem katolikusokkal vagy nem keresztényekkel való nem törődést. „A papok és a hívek jó része nem érez felelősséget sem a társadalom, sem az egyház sorsáért, pedig mindkettő pusztul” (feltételezi egy 27 éves vidéki közgazdász nő). Egyrészt kínzó probléma „az elszigeteltség, a beszűkülés, a vallásról, hitről való elképzelések zavarai” (20 éves vidéki egyetemista). Másrészt az okok között szerepel „az egyház peremre szorulása, a keresztény élet agyonhallgatása, a tájékoztatás egyoldalúsága” (62 éves vidéki kereskedelmi technikus). Többről ide tartozó kérdések: „a keresztény értelmiség hiánya” (25 éves vidéki programozó matematikus), „a keresztény kulturális és közösségi élet szervezett és nyilvános formáinak megteremtése” mint feladat (44 éves budapesti tudományos kutató).

3. A válaszok egy része elégedetlen a *vallásszabadsággal*. „A mindennapi életben valósuljon meg az igazi vallásszabadság, ami jelenleg még a politika szoros függvénye” (sürgeti egy vidéki városi főelőadónő). Alaposabban megvizsgálva, az „igazi” vallásszabadságon a válaszadók háromfelét értenek: a kereszténység nyilvános társadalmi megjelenésének lehetőségeit, a hívők – belső – egyenrangúsági érzését és a keresztény intézményeket. „A szabad vallásgyakorlatot nem érzem minden esetben szabadnak” (64 éves ny. egyetemi tanár). A keresztény ember számára létkérdés „elvéinek (= hitének) megélése, kifelé is. Szabad állásfoglalás a másként látott kérdésekben. A korrekt kritika lehetősége legalább olyan mértékben, mint amilyent a másik oldal élvez velünk szemben” (70 éves ny. gimnáziumi tanár, Budapest). Az igény tehát: nagyobb demokrácia; meg kell azonban kérdőjelezni, hogy szerencsés és helyes dolog-e a világot kétfelé, a „mi oldalunkra” és a „másik oldalra” bontani. Az is kérdés, hogy mennyire hatnak a *múlt emlékei* ezekben a panaszokban. Sokan nem is írnak megkülönböztetésről, csupán a vallásszabadság fontosságát hangsúlyozzák. Ez a követelmény „befelé” is szól. Van, aki további magyarázat nélkül feltételezi, hogy „a keresztények még mindig csak »másodlagos« emberek” (24 éves vidéki városi mérnök). Van azonban, aki hozzáteszi, hogy „rajtunk is múlik a félelemérzés és a másodrendű állampolgár érzésének megszüntetése” (53 éves budapesti mérnök-közgazdász). Ez az érzés persze aligha függetleníthető az intézményes korlátoktól vagy lehetőségektől. „A társadalmi problémák megoldására a keresztény közösségekben meglévő potenciálnak, kapacitásnak a hasznosítására szűke a keretek” (40 éves budapesti vegyész nő). „Nincsenek vallásos egyesületek, kongregációk, katolikus körök. Katolikus könyvkiadásunk túlságosan vérszegény” (példálózik egy 78 éves volt újságíró Budapesten). S itt is idézhetőek lennének az összefoglaló más pontján tárgyalt megjegyzések a keresztény oktatási intézmények vagy a szerzetesrendek szükségéről. Az élő keresztény közösség egy részében tehát tudatosodik, hogy a keresztény élet kibontakoztatása szervezeti, *intézményi formákat igényel*, s ha ezek nincsenek vagy szűkeek, az feszültségeket okoz.

IV. Egyházszervezet, a keresztény közösség „belügyei”

A kérdésre választ adók egy része a magyar keresztények legégetőbb problémáit és feladatait a katolikusok összetartozásában, közös cselekvésében s annak nehézségeiben, egységében vagy annak hiányában, az egyház működésében és a „hivatalosak”, a

papság nehézségeiben látja. Ezen a megközelítésen belül négyféle szempontot lehet megkülönböztetni. A legérzékenyebb pontok:

1. az egyház szerveződésének módja	24,3%
2. a papok és a világiak helye, szerepe és egymáshoz való viszonya	29,8%
3. az egyházon belüli közösségtudat és egység	14,0%
4. az egység más vallású keresztény testvéreinkkel és a nyitottság a nem keresztények irányába	15,9%

A különböző részterületeket kifejtő válaszolók az alapvető dolgokban általában egyetértenek. Sürgetően szükség van „a régi egyházi struktúrák átalakulására” (27 éves budapesti ápoló), „a magyar egyház mai, hazai viszonyoknak megfelelő struktúrájának kialakítására” (62 éves ny. gépészmérnök Budapestről), „egy hagyományos-vallási alapon felépülő egyházból kiindulva megteremteni olyan élő közösséget, amelynek tagjai felelősek egymásért, segítik egymást és tanúságot tudnak tenni” (39 éves vidéki mezőgazdasági szakmérnök). Valójában ennek a részletezése, hogy ki hol keresi az első problémát és tennivalót.

1. *Az egyházi szervezet* kérdésében csupán három téma kerül elő. A *plébániák valódi közösséggé érlelése* főleg a fiatalabbakat hajtja. A *kisközösségek* ügye leginkább a világi értelmiségieket s általában a fiatalokat foglalkoztatja. A *vallási intézmények hiánya* a leggyakrabban a papok s az idősebbek válaszaiban jelenik meg. „Az egyházközségek tagjai nem ismerik egymást, nem tudják, kinek mire van szüksége, nem megoldott a betegekkel, magányos öregekkel való törődés...” – ez ma a keresztények legégetőbb problémája” (56 éves budapesti jogász). Ennek megfelelően a legfontosabb feladat „az egyházközség megszervezése oly módon, hogy az a papot és egymást ténylegesen segítő hívek közössége legyen” (65 éves budapesti könyvtáros).

A *kisközösségeket* sokan emlegetik: „Nagy baj, hogy nincs több belőlük” (51 éves falusi műszaki ellenőr). Csak ezek adhatnak „biztonságot az elmagányosodás és elbizonytalanodás ellen” (37 és 40 éves, falun élő háztartásbeli és esztergályos házaspár). Arról azonban egy szó sem esik, hogy mit lehetne tenni a kisközösségek érdekében. Megfogalmazódik ellenben egy további igény, ami az egyházszervezet szempontjából is alapvető fontosságú: „Jöjjön létre a különféle kisközösségek összefüggő hálózata” (29 éves budapesti mérnök).

Az intézmények hiányát panaszolók két dolgot tartanak sürgősen megoldandónak: az egyházközségi és a kisközöségi tevékenységek rendszeresebbé, szervezettebbé, hatékonyabbá tételét és a magyar egyházon belüli tudatosabb együttműködést, „jobb információ-áramlást” (57 éves vidéki műszaki értelmiségi), az egyház feladatainak és eszközeinek tudatosabb és módszeresebb összehangolását.

2. A *papsággal* foglalkozó gondolatok széles területet ölelnek fel. „Az egyre súlyosodó paphiányt” (63 éves budapesti egyetemi oktató), „a papság elmagányosodását” (28 éves vidéki tanárnő), „a cölibátus, ez lassan, de biztosan elsorvasztja egyházunkat” (egy 52 éves vidéki tanár szerint), „az elkötelezettség, mély hivatástudat, szolgálatkészség hiányát a papi vezetőknél” (egy 44 éves vidéki városi műszaki előadónő megfogalmazásában), azt, hogy a papságban „sokan nem képezik magukat, mert a tudásnak nincs becsülete, elismerése, ezzel függ össze, hogy a hívekben nem tudják ébren tartani a helyes keresztény öntudatot” (63 éves falusi esperes-plébános). Nyilvánvaló: a papság kérdését sokan és joggal tartják kulcskérdésnek. Ám az erről leírt töredékek (s itt-ott előítéletek) a kérdés *végiggondolatlanságát* is bizonyítják.

Egységesebbek a *papság és a világiak viszonyáról* írt megjegyzések – egységesen kritikusak. „A papság mennyiségileg és minőségileg fokozatosan visszaesik. A meglevők pedig – tisztelet a kivételnek – a laikusokat nemigen hagyják labdába rúgni” (52 éves vidéki tanár). A keresztények legégetőbb problémája: a „szakadás a hierarchia és a

nép között” (26 éves budapesti etnográfus) vagy legalábbis a „távolságtartás a hierarchia magasabb szintjei és a hívók között” (47 éves vidéki városi mérnök). Itt újra emlékeztetni kell arra, hogy az összes adat sem képviseli a magyar katolikusokat, a válaszok 10–12 százaléka pedig különösen nem. Jelzésnek azonban nem lebecsülendő ez a néhány vélemény!

A *világiakról* szólva az előbbi hangulat ismétlődik. A legégetőbb feladat „a világi hívek felelősségének felébredtése és fejlesztése az egyház jövőjéért; az egyház minden irányú tevékenységébe való bekapcsolódásuk segítése, lehetővé tétele; papságunk ez irányú (konzervatív nézetekből fakadó) feltékenységének megszüntetése” (60 éves vidéki városi ügyvéd). „Idézek a Lumen Gentiumból (írja egy 63 éves budapesti ny. üzemmérnök): »A felszentelt pásztorok ... ismerjék el ... a világi hívők ... felelősségét az egyházban ... , bátorítsák őket, hogy kezdeményezzenek is.« Minél több világi kereszténynek kellene eljutnia erre a felelősségtudatra és a papoknak bátrabban, gyorsabb ütemben kellene bevonniuk az arra alkalmas keresztényeket azokba a tennivalókba, amelyeket az egyházban ők is elvégezhetnek. Jelenleg nemcsak sok keresztény világi, hanem sok pap sem ismerte fel ezen a téren saját felelősségét és a feladat halaszthatatlanságát.” „Sok a tettekezés, várakozó hívő. Elszigetelten élünk” (vall egy 45 éves vidéki műszaki előadónő). S az elszigeteltségben is, a papsággal szembeni – esetenként bizonyára megalapozatlan – szemrehányásokban is benne cseng az a probléma, hogy „a hívek nincsenek tájékoztatva az egyház belső életéről, problémáiról” (64 éves budapesti elektromérnök).

3. Az egyházon belüli *közösségtudat* kettős igényt jelez. A világegyházzal való fokozottabb kapcsolatokat és a magyar egyházon belüli jobb egymásra figyelést. A más megközelítésű panaszokkal és bírálatokkal szemben a kérdőívre válaszolók egyhete (1) fő feladatnak a *belső egység* megteremtését tartja, azaz a kritika helyettesítését szeretetteljes segítőkészséggel. Ez a készség jövőt teremtő tény, de még kidolgozandó, hogyan hasznosítható.

4. Végül az életkor emelkedésével egyre többen sürgetik az *ökumenét*. Vajon az idősebbek érettebbek e téren? Vagy a fiatalabbak világában úgyis tűnőben vannak a felekezeti különbségek? Alig eldönthető kérdések. – A *nem hívők iránti felelősséget* s a velük szembeni nyitottságot viszont éppen a fiatalok követelik leginkább. Égető probléma, hogy a keresztények „nem elég nyitottak a nem hívők felé” (25 éves falusi kántornő), hogy „közönyöseks a nem hívőkkel szemben” (20 éves budapesti könyvtárosnő). Elsőrendű feladat lenne a „párbeszéd a nem hívőkkel” (20 éves vidéki egyetemi hallgatónő), a „mindenki felé való nyitottság” (67 éves tsz-tag).

Önmagunkkal szembenézve

A kérdőív válaszai egy hiányos mozaik kökockái. S a kép, amit a mozaik ábrázol, inkább csak sejthető, mint kiolvasható. A kérdőív problémákat akart feltárni – és nemegyszer panaszokat kapott. Amikor a tennivaló volt a kérdés, gyűlt a teendő garmadával. A válaszokat úgy „általában” fogalmazták, más számlájára – anélkül, hogy a vélemények megfogalmazói számára bármilyen következményük lenne. Talán jobb lett volna olyan kérdőív, ami személyes felajánlásokat, részvételi ígéretek gyűjtőgetett volna? Dehát az nem a közvélemény-kutatás dolga. Dolgát ki-ki maga is megtalálja, ha akarja. Most már az a kérdés, mit tudunk teljesebbé tenni ezen a mozaikon – saját környezetünkben, képességeinknek megfelelően.

K. I. – T. M.